

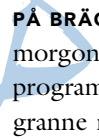

Här görs rum för inre växande

För byggbranschens arbetsgivare är de anställdas sociala förmåga viktig.

Det handlar om att fungera i ett arbetslag, att passa tider och ta eget ansvar.

På Bräcke gymnasiums byggprogram har ett pilotarbete med IUP lyft fram de mjuka målen i läroplanen.

PÅ BRÄCKEGYMNASIETS BYGGTEKNISKA program utbildas morgondagens snickare, plåtslagare och golvläggare. Byggprogrammet, som har 400 elever, ligger på Älvstranden, granne med Ester Mosessons restaurangskola. Den yrkesinriktade utbildningen varvar teoretisk undervisning med praktisk tillämpning och arbetspraktik ute i företag, i rullande fyraveckorspass.

Nere i snickeriet är det intensiv aktivitet. En slipmaskin viner högljutt, ackompanjerad av dunket från hammarslag. Ett tiotal killar håller på att lägga tak på några friggebodar. Träningsbodarna, varav en del är rena lyxkåkarna med parkett och treglasfönster, säljs till allmänheten och ger skolan extra kassatillskott att kunna köpa in verktyg och arbetsmaterial för. Två trappor upp håller golvläggarna på att städa undan täckplasten och verktygen efter dagens arbete.

– Det är jättebra att ha praktik och teori varvat i olika perioder. Man får koncentrera sig på en sak i taget. Under praktiken är det skönt att slippa läxor när man kommer hem efter ett fysiskt arbete, säger Oskar Dahl, som ska bli golvläggare.

Att komma ut och praktisera är något han hela tiden ser fram emot. Det är ute i verkligheten han får lära sig alla knep i yrket. De långa arbetsdagarna är möjligen baksidan med praktikveckorna.

– Men när man väl kommit upp ur sängen är det OK att jobba intensivt.

Ett viktigt mål med alla gymnasieelevers utbildning är förberedelsen inför vuxenlivet – och kraven i yrkeslivet. För byggeleverna äger mycket av lärandet rum ute i företag, utbildningen sker i ett nära samarbete mellan byggbranschen och skolan. Att eleverna har de sociala färdigheter som förväntas av dem på arbetsplatsen är viktigt. Förutom att kunna samarbeta med andra och hitta sin roll i ett lag måste man som anställd också ta eget ansvar och kunna agera självständigt.

– Hur fungerar eleven i grupp? Kan han ta instruktioner? Kan han hålla tider? Detta är saker arbetsgivarna undrar över, säger Carina Ylipää, som är specialpedagog och lärare i svenska, engelska och svenska 2.

Hösten 2003 startade Carina Ylipää tillsammans med kollegan och yrkesläraren Reine Frisell, ett pilotarbete kring individuell elevplanering och uppföljning. Syftet var att bättre kunna stödja elevernas utveckling till självständiga individer som klarar utbildningens och vuxenlivets mångskiftande krav. Skriftliga individuella utvecklingsplaner, med konkreta etappmål som stäms av löpande, är ett redskap i det arbetet. Stort fokus har även legat på att bredda och fördjupa utvecklingssamtalen. Utvecklingssamtalet mellan lärare, elev och föräldrar som hålls varje termin är grunden för den överenskommelse som görs i den individuella planen.

– Vanligen är det elevernas ämneskunskaper och närvaro som vi fokuserar på i utvecklingssamtalen. Nu har vi lagt mer fokus på det personliga och sociala, säger Carina Ylipää.

Därför har man tagit fram en modell för utvecklingssamtal, där såväl de sociala som ämnesmässiga målen i läroplanerna fokuseras. Som förberedelse inför samtalet används frågeformulär som hjälper elever, föräldrar och lärare att reflektera kring hela elevens skolsituation och lärande.

Hur eleven mår, hur han trivs med klassen och studiemiljön omkring är viktigt också ur lärandesynpunkt. Om eleven är harmonisk inombords ökar förutsättningarna att ta till sig kunskap, menar Reine Frisell, yrkeslärare och klassföreståndare på byggprogrammet.

– Vi pratar om det som finns omkring skolarbetet. Är det något som stör elevens koncentration? Vad kan skolan göra för att förbättra elevens förutsättningar att lära?, säger han.

Även om problemen finns i det privata livet, i familjen eller i relationen till flickvännen, påverkas arbetet i skolan.

– Här kan jag stötta genom att vara lyhörd och anpassa mina förväntningar under en period. Stöttar jag eleven nu

kommer han kanske igen med skolarbetet i nästa skede istället, säger Reine.

Den personliga kontakten med eleverna ger bättre möjligheter att planera undervisningen och stödja olika individer, menar han.

– Jag har fått kunskap om vilka de är som människor. Hur de reagerar i olika situationer. På så sätt kan jag också specialkonstruera lektioner så att vissa elever får lättare att hänga med.

I den grupp elever som Carina Ylipää var klassföreståndare under läsåret 03/04 fungerade sammanhållningen inte alltid så bra. Då använde hon utvecklingssamtalen till att diskutera det sociala klimatet och försöka vägleda eleverna att tillsammans förbättra situationen. Olika konflikt-situationer och händelser i klassen ventilerades med var och en och man pratade om vad som kunde förändras. Hur får vi stopp på problemet att vissa elever använder nedsättande ord om sina klasskamrater? Vad gör du själv när det uppstår åsiktsmotsättningar utanför klassrummet? Hur tror du andra uppfattar dig som kamrat? Detta var frågor alla eleverna fick tänka igenom. Tanken var att var och en skulle se hur de själva påverkade gruppen.

Den enskilde elevens sociala utvecklingsmål skraddarsyddes sedan individuellt. En kille som ofta suttit tyst i klassdiskussioner fick fundera över hur han själv skulle kunna ta mer plats i gruppen. En annan kille, som är en positiv kraft i klassen, fick frågan: Vad anser du att du skulle kunna göra för att ingen i klassen ska känna sig utanför?

– Det är svåra frågor, men under utvecklingssamtalet kan man prata om hur man skulle kunna göra.

Vilket utrymme de olika målen får i den individuella planeringen kan variera vid olika tidpunkter. Kunskapsmålen får ofta större utrymme ju närmare betygssättningen man kommer, förklarar Carina Ylipää.

Bräcke gymnasiet vill lära känna eleverna och deras behov så snart som möjligt och därför skickar man hem ett frågeformulär några veckor före skolstarten. Tidigare fick skolan ofta alltför lite information om de individer som börjar gym-

nasiet på hösttermin. Att de 400 eleverna inom byggteknik kommer från många olika grundskolor gör inte överblick- en lättare. En del elever har olika slags inlärningssvårigheter, som dyslexi, och behöver därför särskilt stöd.

I frågeformuläret får eleven beskriva sig själv och sina starka sidor, berätta om sin tidigare skolgång och om förväntningar på utbildningen. Om eleven behöver stöd i något ämne eller vill lämna annan information om sig själv och sin hälsa fylls det också i här. Utifrån enkätsvaren kombineras sedan klasserna ihop. Dessutom blir enkäterna ett viktigt underlag för det första utvecklingssamtalet på hösten.

– Tidigare var klassindelningen mer ett lotteri och resultatet kunde bli att vissa grupper fungerade dåligt, säger Anders Johansson, klassföreståndare i årskurs 1. Genom att eleverna skrivit och svarat på frågor under sommaren är de mer förberedda inför det första utvecklingssamtalet.

Om en elev exempelvis ofta känner sig ofokuserad och rastlös i skolarbetet försöker man tillsammans hitta strategier för att han ska kunna hantera situationen. Det kan handla om att eleven får tillåtelse att gå iväg och röra på kroppen en stund när koncentrationen sviktar. En elev med dyslexi kan få muntliga prov istället för skriftliga. Samtidigt ställer skolan kravet att alla tar ansvar för både sitt eget lärande och för att bidra till ett gott lärandeklimat.

– På livskunskapen, som är ett obligatoriskt ämne, arbetar vi också med att eleverna ska få större självkänedom och reflektera över sina relationer till andra, berättar Carina Ylipää.

Jimmy Ericsson i klass BPIH tycker det är bra att skolan tar reda på vilka eleverna är och ger individuell uppbackning. Själv har han dyslexi och svårt att sitta stilla vid ett skrivbord länge. Genom utvecklingssamtalen har han kunnat få stöd och förståelse för sina behov.

– Jag hade problem på svenskan och med min svenska-lärare och det tog jag upp på utvecklingssamtalet. Sen fick jag använda datorn på lektionerna, och nu är det mycket bättre.

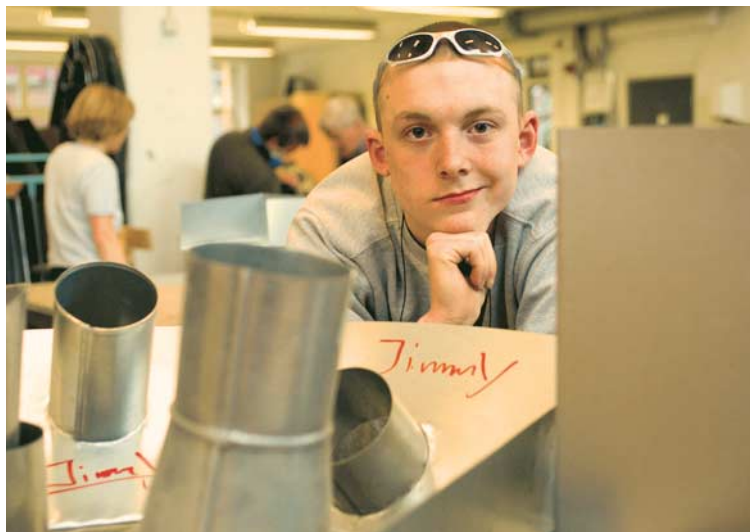
– Jag kan inte göra samma meningsbyggnad om jag skriver för hand. Datorn hjälper mig också med stavningen.

När det inte finns någon PC till hands tar han hjälp av mobiltelefonens SMS-lexikon.

Tidigare under uppväxten har Jimmy bytt skolor flera gånger, för att han varit »arg och bråkig«.

– När jag vet att något jag skrivit är fel – fastän jag inte kan se vad som är fel – då blir jag arg. Förut gick jag bara därifrån ibland.

Men på byggprogrammet har det fungerat bättre, tycker han. Fast han är morgontrött och kommer försent ibland

Jimmy Ericsson trivs på Bräcke gymnasiums byggprogram. Här har han fått det stöd han behöver för att klara undervisningen trots dyslexi och svårigheter att koncentrera sig. Att teori varvas med praktik ute i företag är bra, tycker han.

går han till skolan varje dag. Ilskan har blivit lite lättare att kontrollera. Att lyssna på musik är det som hjälper bäst mot humörsvingningarna, berättar Jimmy. Därför har skolan sagt OK till musiklyssning även under vissa lektioner.

– Jag får lov att ha en öronsnäcka.

De nedskrivna målen ska stämmas av vid nästa uppföljande utvecklingssamtal. Hur elevens skolsituation fungerar i sin helhet stäms däremot av oftare. Var fjärde vecka, i sam-

band med att eleverna växlar över mellan teoriperiod och praktik diskuteras eleverna i arbetslaget.

Pilotarbetet med fördjupade utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner har ännu inte utvärderats. Men erfarenheterna hittills är positiva. Reine Frisell tycker att han fått bättre kontroll på var eleverna befinner sig och hur de utvecklas. Arbetsättet gör det lättare att motivera eleverna, säger Carina.

– Jag tror att det hänger samman med att vi försöker se varje individ och stödja utifrån deras förutsättningar. Men fortfarande hänger det på elevens mognad och vilja till ansvarstagande om det vi kommit överens om ska verkställas, säger Carina Ylipää.

Läraren Anders Johansson började arbeta med individuella utvecklingsplaner hösten 04. Han upplever att eleverna ser den individuella utvecklingsplanen som en formell överenskommelse, som därför känns »allvarligare«.

För Jimmy Ericsson är dock inte de nedskrivna målen det avgörande utan att han får tydlig vägledning om vad han ska göra för att nå sina mål.

– Då känner jag inte samma panik när jag ligger efter i något ämne, för jag vet vad jag ska göra för att få godkänt.

I utvecklingssamtalen får du reda på hur du ligger till i olika ämnen, och det är bra, tycker Oskar Dahl, som går första året på byggprogrammet. Det är också viktigt att få berätta om hur man trivs, menar han. Att få möjlighet att diskutera klimatet i klassen, om det är någon som stör mycket, till exempel. För det mesta tycker han att stämningen är schysst.

– Fast det finns de som tror att man måste hålla på och svära och fisa för att man går på bygg.

Även om arbetet tar tid tjänar skolan i slutändan på att dokumentera och individualisera mer, tror Carina Ylipää.

– Det bästa vore om eleven hade med sig en individuell utvecklingsplan från sin tidigare skola redan vid starten. Då skapas en kontinuitet för eleven och arbetsättet blir enklare för läraren som har dokumentation att arbeta vidare utifrån.

För att utvecklingssamtalet ska leda framåt måste läraren kunna ställa frågor på rätt sätt och skapa ett gott samtalssklimat. Att lärare kan känna sig osäkra i samtalssituationen har framkommit i diskussioner mellan kollegor på skolan. Därför skulle Carina Ylipää önska att alla lärare fick utbildning i samtalsteknik.

Personliga uppgifter i skriftlig form ska behandlas med försiktighet, så att individens integritet inte kränks. Det som skrivs om elevens mål måste formuleras på ett professionellt och respektfullt sätt. I början var det ganska svårt att formulera sig, tycker Carina.

– Jag blev rädd när jag såg mina första utkast till utvecklingsplaner i efterhand. Jag skrev till exempel om en kille att »Kalle ska göra si och så istället för att ägna sin tid åt att störa andra«. Det är ju kränkande.

Ett annat sätt att uttrycka detta kan vara, till exempel: »Kalle ska ta sitt ansvar och koncentrera sig mer på sina arbetsuppgifter i verkstaden.«

Att tvingas formulera sig neutralt är ett bra sätt att införliva värdegrundsfrågor och förhållningssätt, tycker Carina Ylipää. Hur man ska uttrycka sig är något som lärarna gemensamt behöver diskutera, anser hon. Också lärare kan känna sig utlämnade av det som står i IUP:n, till exempel om samarbetet mellan en hel klass och en lärare fungerar dåligt.

Läraren Anders Johansson tycker att integritetsaspekten gör det svårt att hitta formuleringar. Tidigare, före införandet av skriftliga utvecklingsplaner, har han skrivit ganska omfattande anteckningar vid utvecklingssamtalen. Men idag väljer han att bara lämna information som är absolut nödvändig.

– Jag är försiktig fram till dess att vi på skolan har enats om ett gemensamt språk. Särskilt när det gäller sociala mål är det svårt att skriva på ett sätt som inte »avslöjar« elevens problem, säger han.

Pedagogerna på skolan bör enas om ett gemensamt sätt att uttrycka sig i elevernas utvecklingsplaner, det håller Carina med om. Men det får inte bli ett slags kodspråk som inte kan förstås av eleverna eller föräldrarna, påpekar hon.

Varken Jimmy eller Oskar har dock känt obehag inför att svara på personliga frågor eller för att deras personliga utvecklingsmål finns nedskrivna.

– Det stör mig inte att det står saker om mig i ett papper, säger Jimmy.

Vad tycker föräldrarna om den skriftliga målplaneringen och den ökade betoningen av elevens sociala och personliga utveckling? Några negativa reaktioner har Carina inte mött. Hon upplever istället att föräldrarna ofta blir positivt överraskade när de får veta hur mycket deras barn klarar i skolan.

– En förälder sa att han aldrig trott att sonen kunde hantera motgångar så väl som han visar i skolan. ●

Bräcke gymnasiet har 765 elever fördelade på följande utbildningar: byggteknik, transportteknik, hippologi samt priv byggteknik och transportteknik.

Exempel på hur elevens positiva framsteg och möjligheter kan lyftas fram i en utvecklingsplan.

Utvecklingsplan nummer 1, höstterminen: Jonas behöver öva att stå inför en grupp och prata. Detta ska vi arbeta med stegvis. Han har redan under hösten visat framsteg på detta område.

Kortsiktigt mål: Hålla ett kort muntligt anförande tillsammans med en kompis inför klassen.

Uppföljning i nästa utvecklingsplan: Jonas tar gärna del i gruppens snack under rasterna och bör tänka på att detta inte skiljer sig mycket från att tala inför klassen under lektionstid.

Exempel på hur kunskapsmål kan formuleras i en individuell utvecklingsplan:

»Robert satsar på VG i engelska och ska själv tala med engelskaläraren angående mer avancerade övningar och texter.«

»Daniel arbetar med matematik A i snabbare takt. Förutom hemarbete ska han framöver använda resurstiden till detta ämne.«

»Patrik vill uppnå godkänt i engelska. Fr o m denna vecka ska han utnyttja stödtid och resurstid till att arbeta extra med engelskan.«